

3. Dar manny zobowiązujący do dziękczynienia Bogu (Mdr 16, 28).

Kolejną lekcję daje Mędrzec Izraelitom i innym odbiorcom w w. 28, używając zwrotu: „by wiedziano, że w dziękowaniu Tobie trzeba wyprzedzać słońce i wobec Ciebie stawać o świtanu”. Użyty tu wyraz *eucharistia* — oznacza „wdzięczność”, „dziękczynienie” i rzadko występuje w LXX, ukazując stosunki międzyludzkie. Być może pod wpływem pobożności hellenistycznej stała się *eucharistia* potocznym terminem religijnym.

Hagiograf, mówiąc w w. 27, że manna topniała w pierwszych promieniach słońca, natomiast ogień jej nie spalał, podkreśla, że za ten wielki i cudowny dar Jahwe dla Izraela, człowiek zaciągnął wobec Boga dług wdzięczności. Mędrzec nakłada na ludzi obowiązek modlitwy porannej sugerując, że w dziękowaniu Bogu człowiek winien uprzedzać słońce. Modlitwa poranna wzmocni nas tak, jak wzmocniała Hebrajczyków rankiem zebrana manna, dlatego Hagiograf zachęca do niej czytelników. Człowiek, który się nie modli i za nic nie dziękuje Bogu, jest podobny do rozplywającej się pod działaniem słońca manny. Próżne są wszelkie jego nadzieje. To czego się spodziewa, zniknie „jak lód zimny i rozplynie się jak woda beзуżyteczna” (w. 29).

Poznań

Ks. BOGDAN PONIŻY

O. Piotr R. Gryziec OFMConv

SPECYFIKA PARAKLEZY W LISTACH ŚW. PAWŁA

Termin „parakleza” jest spolszczeniem, na wzór autorów niemieckojęzycznych, greckiego rzeczownika *paraklēsis*: Mimo że jest on wieloznaczny, także w użyciu Pawłowym, to jako termin techniczny, przeważający i zarazem charakterystyczny dla *Corpus Paulinum*, oznacza pewien szczególny sposób apostołskiego napomnie-

nia. Terminu tego (niem. Paraklese) jako alternatywnego w stosunku do określenia „pareneza” (gr. *parainēsis*) użył po raz pierwszy H. Schlier¹. Zmianę tę argumentował faktem, że rzeczownik pareneza nie występuje w Nowym Testamencie, a więc nie jest kategorią biblijną. Podobny postulat podnosili m.in. E. Schlink², oraz A. Grabner-Haider³. Oprócz rzeczownika *paraklēsis* jeszcze częściej w listach Pawłowych występuje czasownik, od którego się wywodzi — *parakaleō*. Obydwa te terminy występują w *Corpus Paulinum* 74 razy, *parakaleō* 54 a, *paraklēsis* 20 razy. Taka statystyka nie odzwierciedla jednak precyzyjnie użycia wspomnianego terminu w listach Pawłowych. Istnieje kilka takich miejsc, w których to samo słowo użyte jest kilkakrotnie w jednym zdaniu lub jednostce tematycznej, zachowując przez cały czas to samo znaczenie⁴. Istotniejsze dla zobrazowania użycia tego terminu przez Pawła jest ustalenie liczby miejsc biblijnych, w których występuje interesujący nas termin (w obydwu formach). Takich miejsc możemy zidentyfikować 56, z tego 33 reprezentuje na pewno sens napominającej zachęty, a 9 innych przynajmniej może zawierać taki aspekt znaczeniowy⁵. Jak z tego wynika zasadniczym zadaniem pawłowej paraklezy jest napomnienie adresatów. W tym celu posługuje się również formułą przejętą z greckiej tradycji epistolarnej, która rozpoczyna się od słowa *parakalō*⁶. Napomnienia zawarte w listach Pawłowych mają jednak swoją własną specyfikę, która nadaje im pewien walor teologiczny. W naszym artykule pominiemy Listy Pasterskie, które co prawda wyszły ze szkoły Pawłowej⁷, ale w któ-

¹ W artykule „Vom Wesen der apostolischen Ermahnung” opublikowanym po raz pierwszy w r. 1940. Por. tenże, *Die Zeit der Kirche*, Freiburg 1966, 74nn. Pareneza jest terminem od dawna przyjętym w polskiej literaturze biblijnej. Wg J. K u d a s i e w i c z a, *Biblia, historia, nauka. Rozważania i dyskusje biblijne*, Kraków 1986, 427, jest to „zachęta o charakterze moralnym połączona z racjami uzasadniającymi”.

² Por. „Gesetz und Paraklese”, w: *Antwort. Karl Barth zum 70. Geburtstag* (red. E. W o l f f i in.), Zurich 1956, 326.

³ *W Paraklese und Eschatologie bei Paulus*, Munster² 1985.

⁴ Np. w hymnie 2 Kor 1,3–7 występują obydwie formy: czasownikowa i rzeczownikowa 10 razy, zawsze w sensie pociechy.

⁵ Wszystkie powyższe dane na podstawie rozprawy doktorskiej napisanej w KUL: P. G r y z i e c, *Parakalein w listach Pawłowych*, Lublin 1991 (maszynopis). Inne znaczenia tego terminu to pociecha (7 miejsc) prośba (7) oraz „dobre słowo” (1).

⁶ Na temat tej formuły istnieje praca monograficzna: C. J. B j e r k e l u n d, *Parakalō. Form, Funktion und Sinn der Parakalō-Sätze in den paulinischen Briefen*, Oslo 1967.

⁷ Na temat czasu powstania LP i ich pseudonimicznego charakteru por. przede wszystkim komentarz N. B r o x a, *Pastoralbriefe*, Regensburg 1989.

rych termin *parakalein* nabrał już zupełnie innego charakteru⁸. Przedstawimy teraz w skrócie cechy specyficzne Pawłowej paraklezy.

a. wymiar chrystologiczny

Parakleza dokonuje się „w Chrystusie” (por. Flp 2,1; 1 Tes 4,1), tzn. nie tylko w imieniu Chrystusa (1 Kor 1, 10) i z jego autorytetem (2 Kor 5,20), lecz w słowie Apostoła sam Chrystus dochodzi do głosu. Formuły rozpoczynające się od *Parakalō*. zawierają elementy wskazujące na to, że napomnienie ma być potraktowane jako słowo Pańskie skierowane do wspólnoty (por. 1 Tes 4,1; 2 Tes 3,12; 1 Kor 1,10; Rz 12,1; 15,30), czy też konkretnych osób (Flp 4,2; Flm 9.10).

b. wymiar profetyczny

Skoro napominające słowo Apostoła jest autentycznym *Słowem Pańskim*, to ma również charakter prorocki. Zadaniem prorocstwa w pierwotnym Kościele było *budować, napominać i zachęcać* (1 Kor 14,3). Prorocstwo polegało na aktualizacji Ewangelii w określonej sytuacji wspólnoty chrześcijań⁹. Także parakleza, biorąc swą podstawę z Ewangelii (por. 1 Tes 2,3) wyrażała konkretne wezwanie do nawrócenia (2 Kor 7,10) i życia wiarą (1 Tes 3,2; Rz 1,12). Tak więc parakleza nie jest synonimem, lecz pewnym sposobem i integralną częścią głoszenia Ewangelii.

c. wymiar eklezjalny

Napomnienie dokonuje się wewnątrz wspólnoty Kościoła. Adresaci napomnień nazywani są braćmi (por. 1 Tes 4,1.10b; 1 Kor 1,10; Rz 12,1; 15,30; 16,17). Parakleza służy przede wszystkim zbudowaniu wspólnoty (1 Tes 5,11; 1 Kor 14,3), co ściśle się łączy z funkcją prorocką. Ma charakter nie tylko „braterski”, ale i „rodzinny” (1 Tes 2,7.11). Oprócz paraklezy wertykalnej (Bóg — Apostoł — wspólnota) wyróżniamy również paraklezę horyzontalną, która polega na wzajemnym zachęcaniu i napominaniu się (1 Tes 4,18; 5,11; 2 Kor 13,11).

⁸ O różnicach w znaczeniu *parakalein* w LP por. P. G r y z i e c, *Parakalein*, 249–250.

⁹ Por G. F r i e d r i c h, *prophētēs*, TWNT VI, 857; O. M i c h e l, *Der Brief an die Römer*, Göttingen⁴1966, 290.

d. wymiar charyzmatyczny

W Liście do Rzymian Apostoł wymienia paraklezę pośród charyzmatów tzw. pneumatycznych, czyli prorockich w szerszym tego słowa znaczeniu¹⁰ (Rz 12,8; por. Rz 1,11n). Chodzi tu o dar przemawiania związany z inspiracją Ducha Świętego¹¹, którego zadaniem jest budujące napominanie i braterska zachęta do postępowania godnego chrześcijanina. Taki charyzmat związany jest z posługą duszpasterską i często realizowany podczas głoszenia kazań.

e. wymiar moralny

Treścią napomnień i zachęt firmowanych słowem *parakalein* jest zawsze postępowanie wynikające z zasad moralności chrześcijańskiej. Chodzi o takie zasadnicze tematy moralne, jak: „podobanie się Bogu” (1 Tes 4,1), spełnianie Jego woli (Rz 12,1n), postępowanie zgodne z powołaniem chrześcijańskim (1 Tes 2,12; Ef 4,10), posłuszeństwo Chrystusowi (2 Kor 10,1.5n), zachowanie jedności „w Chrystusie” (1 Kor 1,10; Flp 4,2), naśladowanie Apostoła (1 Kor 4,16), pojednanie się z Bogiem (2 Kor 5,20).

f. wymiar trynitarny

Napomnienie „w Chrystusie” oparte na Ewangelii (1 Tes 2,3n) ma swoje ostateczne źródło w samym Bogu: *Jakby Bóg przez nas napominał* (2 Kor 5,20). Równocześnie, jak już zostało zaznaczone, napomnienie inspirowane jest przez Ducha Świętego (Rz 15,30) i należy do charyzmatów (por. Rz 1,11;12,8). Także prorocki charakter paraklezy wskazuje na jej związek z Duchem Świętym. Wobec tego okazuje się, że parakleza ma wymiar trynitarny,

g. ambiwalencja paraklezy

W myśli teologicznej, opracowanej przez Pawła, nastąpiło połączenie dwu nurtów znaczeniowych terminu *parakalein*: napomnienia i pociechy. Parakletyczne napomnienie owocuje radością i pocie-

¹⁰ Więcej na ten temat w: P. G r y z i e c, *Charyzmat paraklezy*, RT 38–39 (1991–2) 85–98. W 1 Kor 14 wydaje się słuszne rozumienie prorocstwa, które przejawia się w rozmaitych darach, określonych na wstępie ogólnie jako *pneumatika*.

¹¹ Por. F. L a n g, *Die Briefe an die Korinther*, Göttingen 1986, 202.

chę nie tylko dla tych, którzy są przedmiotem paraklezy (1 Tes 4,18; 2 Kor 1,5nn; 2,8), lecz także tych, którzy przekazują ją w imieniu Chrystusa (1 Tes 3,7; 2 Kor 7,4–13; Rz 1,12). Napomnienie dokonuje się przez apostołskie słowo, natomiast pociecha jest wynikiem działania Bożego, które nie jest bez związku z głoszonym słowem. Paraklezę się głosi, pociechy doznaje (*passivum divinum*). Obydwa nurty terminologiczne schodzą się w osobie pierwszej przyczyny obydwu działań, jaką jest Bóg. Z drugiej strony uzupełniają się nawzajem, istniejąc w Kościele jako wyraz przeżywanego ciągle napięcia pomiędzy proklamacją królestwa Bożego i jego eschatologicznym dopełnieniem.

h. wymiar historiozbawczy

Wszystkie zasygnalizowane dotychczas wątki teologiczne zbiegają się w Pawłowej koncepcji dynamicznego słowa Bożego¹², które działając „w mocy Ducha Świętego (por. 1 Tes 1,5; 1 Kor 2,4) przyczynia się do realizacji zbawienia (1 Tes 2,13; Rz 1,16 ;10,8n) w Kościele, który jest środowiskiem obecności i przekazywania tego słowa.

A zatem nośnikiem paraklezy jest słowo Boże, które uobecniając w Kościele zbawcze działanie Trójcy Świętej, może umacniać w wierze i podnosić na duchu. W paraklezie objawia się moc słowa Boga, które „działa w wierzących” (1 Tes 2,13), dokonując skutecznej realizacji ewangelicznego sposobu życia¹³. Jest domeną działania Ducha Parakleta, który z jednej strony realizuje w Kościele czas łaski i zbawienia, z drugiej zaś jest permanentnym głosem Boga przypominającego i interpretującego Ewangelię Jezusa i wzywającego do jej zachowania.

Przedstawione w obecnym artykule spostrzeżenia dotyczące paraklezy domagają się konfrontacji ze współczesną eklezjologią i do szukania w niej pewnych implikacji Pawłowych koncepcji. Sobór Watykański II, mówiąc o uczestnictwie kapłanów w potrójnym urzędzie Chrystusa: kapłańskim, prorockim i królewskim (DK 2) stwierdza m.in., że „na mocy władzy duchowej”, która „dana jest dla budowania” (DK 6) winni oni „zgodnie z wymaganiami nauki i życia chrześcijańskiego” uczyć i upominać powierzony sobie lud według słów: *Głoś naukę, nalegaj w porę czy nie w porę, przekonywaj, prosz, karć z wszelką cierpliwością i nauką* (2 Tm 4,2; por DK 6).

¹² Taką koncepcję przedstawia H. Müller, *Die Kraft des Wortes Gottes nach den paulinischen Hauptbriefen*, Roma 1976.

¹³ Por. O. Schmitz, *parakaleō*, TWNT V, 793: „Przez sięgnięcie do zbawczego wydarzenia jako założenia i podstawy, odróżnia się *paraklēsis* od wszelkiego czysto moralnego apelu”.

W powyższym wskazaniu niewątpliwie odnajdujemy echo Pawłowej paraklezy, której stosowanie, mówiąc językiem współczesnej eklezjologii, wiąże się z udziałem w prorockiej funkcji Chrystusa. Zadaniem duszpasterza jest nie tylko przekazywać treść Ewangelii i opartą na niej naukę Kościoła, lecz także zachęcać, apelować, monitować wiernych. Istotne jest, aby współczesny duszpasterz nie zatracił świadomości, że to, co mówi w kościele, winno być słowem Boga (por. 1 P 4,11) i że w tej funkcji reprezentuje samego Boga, który przez niego udziela napomnień (por. 2 Kor 5,20). Także odbiorcy paraklezy powinni być otwarci na działanie Ducha Świętego w prorockim słowie napomnienia, które jest *zdolne osądzić pragnienia i myśli serca* (por. Hbr 4,12).

Sobór przypomniał również, że wszyscy członkowie Kościoła „wcieleni przez chrzest w Chrystusa” są „na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego” (KK 31; DA 2). Spostrzeżenia zawarte w obecnym artykule wskazują, że takim właśnie uczestnictwem wiernych w prorockim urzędzie Głowy Mistycznego Ciała jest wzajemna parakleza, o której pisze Paweł w swoich listach (1 Tes 4,18; 5,11; 2 Kor 13,11), a która wyraża się w braterskim napominaniu i zachęce do dobrego „w Chrystusie”.

Kraków

O. PIOTR R. GRYZIEC OFMConv

Ks. Stefan Szymik MSF

PODSTAWOWE ASPEKTY ANALIZY NARRACYJNEJ TEKSTU BIBLIJNEGO

Pośród współczesnych metod interpretacji tekstu biblijnego na uwagę zasługuje zespół nowych metod analizy literackiej tekstu. Egzegeci coraz częściej odwołują się do nich, gdyż widzą tutaj możliwość pogłębienia i ubogacenia niektórych wyników uzyskanych za pomocą badań historyczno-krytycznych. W ostatnim dokumencie Papieska Komisja Biblijna wymienia trzy podstawowe typy takich